

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

2. Coarguitur hæc Theoprasti sententia

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

ta faciet animalia. Sin autem eas dicat in vnum conspirare & coire principium; illud aut est vni-forme & semper immutabile; nullaque in nobis vnquam aut essentia, aut actionis imperfectio fuerit. Aut difforme ac mutabile. At in mutationibus omnibus, quæ secundum actionem fiunt, permanet semper ipsa vita. Oportet igitur primum illum intellectum, qui agentis vim habet, abstractum penitus esse; neque partem eiusdem animæ, cuius est secundus intellectus noster.

Præter hos demum duos intellectus, tertius & infimus est anima ipsa rationalis, quæ cum ad materiam & corpus expandatur & explicetur, tertio & infimo gradu intellectus existit: cum expansione quidem & explanatione se habens; dum tamen à se ipsa orditur opus suum, & in se ipsa res inuenit, velut separatarum rationum plena; ad superiores intellectus aspiciens ad individuum se & alia colligit.

*Intelle-
ctus agens,
Deus.*

Quod igitur ad id attinet, quod nunc queritur, intellectum agentem voluit Theophrastus animæ differentiam & facultatem non esse, sed separatam substantiam. Et licet apertis non vtatur verbis; significare tamen videtur Deum, qui primo gradu res omnes est, primaque ac suprema omnium intellectibilis forma. Apertè autem id eum sensisse interpretatus est Marsilius Ficinus cap. 4. & 17. illius libri, & in 11. Platonice Theologie libro cap. 4. ex Platoniorum sententia multis persequitur. Deinde intellectiōnem & intellectibiles formas in nobis progigni, non ab agente illo, sed à nostro intellectu; ac non sine illo. Verum quatenus ad illum reuocat se se atque à melioribus eius formis illustratur. Quam solam ob causam is intellectus agens vocatur. Alioqui intellectus noster, suapte natura est potestatis; quia vim quidem habet intelligendi, formasque intellectibiles promendi; re ipsa tamen id non assequitur, nisi ad primum illum accedat atque illustretur ab eo. Sic enim colores quoque actu colores sunt; sed nisi collustrantur à lumine, videri actu non possunt.

2. *Cogitur hæc Theophrasti sententia.*

Ceterum si hæc opinatus est Theophrastus, multa sanè peccauit. Primum ampliori, quàm par erat, significatione propositionem eam accepit (in immaterialibus idem est, quod intelligit, & quod intelligitur. Neque enim vniuersè vera est, nisi in sui ipsius intellectu; quæ cum sint immaterialia, præstant hoc materialibus immaterialia omnia, vt possint in se ipsa redire, seque ipsa intelligere: dum materialia sunt quidem intellectibilia, sed ab alio, non à se ipsis. De aliorum autem intellectu in solo primo ac diuino intellectu vera est propositio. Quippè is non aliunde obiecta externa intelligenda querit: sed vt in se rationem entis omnem continet, sic se ipsum intuens, & se ipsum & cætera omnia intelligit. Intellectus cæteri eum entia sint determinata & finita, & ita hoc vt non aliud; dum se ipsos intuentur, se ipsos solos intelligunt. Cætera vt intelligant, siue superiora, siue inferiora; siue immaterialia, siue materialia; ad illa se se conuertant, illaque intueantur necesse est. Vnde phantasia atque ad phantasmata conuersionis in nobis necessitas. Aut si species & formas intellectibiles insitas quispiam dicat; ea vt aliarum rerum representatrices sunt, sic ab intellectu essentia diuersè existunt. Quem admodum verò materialia, si à materia separen-

*Vt in
imma-
teriali-
bus idē
est quod
intelli-
git, &
quod in-
telligi-
tur.*

atur, tum intellectibilia, tum intellectus eundem in superioribus declaratum est.

Tam alterum Theophrasti peccatum fuit, quod intellectum omnem formis omnibus intellectibilibus plenum, hoc est rerum omnium intellectibilium representantium fecerit. Hoc videlicet actio nascatur. Et enim argumentationis huius vis in solo intellectu diuino locum habet. Is namque vt omne ens, sic idæis & formis rerum omnium plenus est: atque ita actu, vt non priuationem modo, sed & potestatem & negationem omnem excludat. At inferiores intellectus, siue angelicus, siue humanus, finita entia sunt: & ideo ex ente & non ente, ex actu & potestate, ex affirmatione & negatione composita: atque ita formam obtinent formam & naturam, vt cæteri omnes careant. Quam carentiam si propriè priuationem appellare nolis, quod materia non lubet; negationem certè appellabis, aut etiam comparatione formarum secundum essentiam negationem dices; comparatione formarum intellectibilium & secundum esse cognitum priuationem quoque. Quoniam reales quidem formæ ac naturæ aliarum rerum esse nequeunt intellectus illis ac per negationem possunt: adestque negatio in subiecto ad cognitiones & intellectibiles rerum omnium formas suscipiendas idoneo. Vnde Aristoteles in intellectu nostro non negationem modo intellectibilium formarum, sed potestatem item ad illas in superioribus tradidit.

Tertium peccatum in triplici intellectu distri- buendo facile agnosces. Namque vt mittam, abstractum esse penitus à materia, aut ad materiam expansum & explicatum, contradictione continere; non esse in materia, aut esse in materia; neque inter contradictoria membra quidquam esse mediū, vt est Dialecticæ ac Metaphysicæ axioma. Intellectus ibi & intelligens anima confunduntur.

Anima enim rationalis, vt anima est, animæ corpus, atque illius actus existit: vt autem intelligens est & intelligit, intelligens est atque intelligit per intellectum, qui animalis dicitur & potestatis, tanquam ipsius facultas. Quare non est illa intellectus appellanda, sed intelligens; neque vilius est rationalis in intellectu præ animalis nisi alter ad rationem admodum, alter ad simpliciter intelligendum cogitur; quod sanè superfluum est & vnum, neque vlla ratione firmatū. Deinde vt primus intellectus & rationalis anima substantie sunt; sic animalis intellectus inter hæc medius constitutus substantia videtur. Philosophus autem animæ facultatē fecit; omnisque facultas formaliter accidens est & qualitas, non substantia. Tum verò dū tripliciter intellectus duntaxat esse dicitur, aut vnicus esse creditur separatus intellectus, diuinus scilicet; neque præter eum vlla fuerint intelligentie abstracte certissimis rationibus ab Aristotele demonstrata. Aut non solus Deus, sed æque omnes ille intellectus agentes esse asseruntur. Id verò & per se absurdum est, & huius sententiæ auctori nequaquam consentiens. Quippè vnum esse primum & primo gradu res omnes, pluribus conuenire non potest; præsertim eum in intelligentis etiam illis ordo cernatur; vnaque sit omnium prima & suprema à qua cætera pendunt. Certè si primus intellectus primo gradu est res omnes, & intellectus noster animalis secundo gradu separatis compluribus cæteri intellectibus nullus est locus.

Quarto

4. Quarto; quod intellectus noster in seipsum rediens suasque contemplans formas, tum seipsum, tum alia omnia cognoscere traditū est; immaterialia, tanquam suis rationibus cognata; materialia, ut effecta causa similia; neque prioribus positionibus consentaneum est, neque verū. Si intellectus hic plenus est omnib⁹ formis resq; omnes secūdo gradu; cur non singula per proprias eorum formas cognoscit? Quid est opus aut ex similitudine & cognatione coniectare, aut effectum ex causa colligere? Deinde ut quædam sit nostri & superiorum intellectuum cognatio generis; speciei maxima est discrepantia; & noster potestate, illi actu; noster imperfectus, illi perfectus semper. Quomodo igitur ex deteriori meliorem ac diuiniorem naturam intelligat? Cum materialibus verò quam similitudinem habeat immaterialis ipse? Neq; enim verum est villo modo, illi esse materialium omnium causam.

5. Quinto & ultimo; agentem intellectum atque Deum neque separatam vllam substantiam esse, deinceps pluribus ostenditur. Quippè hoc alij complures apertioribus verbis affirmarunt.

6. Nunc satis fuerit argumenta Theophrasti diluere. Nullam proffus ea continet vim probandi. Nā eorum alterum Deum quidem ac primum intellectum conficit actum corporis & animæ facultatem non esse. Quippè ut agentia cætera, etsi semper sunt actu primo, quo agere possunt; actū tamen secundo interdum agunt, interdū non agunt; sic intellectui agenti accidit, qui animæ ad corpus inclinata facultas est. Atq; ut agens dum non agit, secus potestate dicitur ad agendum, quàm ad patiendum materia; ita & intellectus agens & patiens potestate nominantur. In altero potestas perfectionem significat, atque ex actus primi perfectione nascitur; in altero & imperfectionem testatur & ex imperfectione proficiscitur.

7. Ad alterum argumentum, ut interim concedatur duplicem hunc intellectum duplicem item esse & distinctam animæ facultatem (qua de re post pluribus) respondendum est, vtrumque in vnum coire principium; in vnam animæ essentiam vni formem atque immutabilem, actione & operatione mutabilem; quia modo agit, modo non agit, & agendo aliis atque aliis modis circa alia atque alia obiecta operatur.

Verum illud quod est totius disputationis caput, An inquam intellectus agens sit Deus abstractæ substantia, an animæ nostræ virtus; articulatim ac serio examinandum est.

3. Alexandri Aphrodisiensis opinio.

Alexandri igitur Aphrodisiensis ad intellectus huiusce naturam inuestigandam, eumque asserendam primam causam & Deum esse, ita ratiocinatur. Intellectus agens præter eum, qui materialis dicitur, propterea necessarius existimatur, ut sit tanquam causa, qua vim habeat intellectuum effectrice in intellectu materiali. Iam in rebus omnibus id, quod maximè & propriè aliquid est, cæteris existit causa, ut eiusmodi ipsa sint. Sic enim & Aristoteles in tex. 4. lib. 2. Metaph. prodidit; & persuadet ratio; relique ipsa testatur. Nam ignis, qui cæteris causa coloris est, omnium maximè calet; lux reliquis omnibus causa, ut aspiciantur, aspectabilis maximè est: quodq; maximè bonum existit, aliorum bonorum causa cæsetur. Quod ergo maximè sua que natura est intellectuale, id sanè

A cæteris omnib⁹ existimare oportet esse causam ut intelligi possint. Id primam illam esse causam, quæ Deū appellamus, cõpertum atq; exploratum omnibus est: quæ & seipsa maximè & propriè ens est & intellectibilis; & cæteris omnibus, ut essentia, sic intellectiois & intellectibilitatis causa & principium.

Hinc intellectui huic ea omnia cõuenire ostendit, quæ à philosopho de agente intellectu traduntur. Prima enim illa causa intellectus propriè est; quia verè abiuncta & separata ab omni materia perse subsistit, impartibilis, nulli rei permista, æterna. Eius solius est omnia facere; illius substantiæ actio, semperque operatur, abique potestatis & materiæ consortio. Quò fit, ut intellectus hic altero illo materiali, qui in nobis existit, melior sit: siquidem agens patienti, & immateriale materiali præstat. Is demū solus incorruptibilis est; non facultas animæ, sed de foris nobis adueniens. Alter, qui materialis dicitur, ut potestas animæ est, sic cum anima interit, destructo corpore.

B Cur autem agentem intellectum philosophus non animæ facultatem, sed forinsecus aduenientem esse voluerit; duas exponit Alexander causas. Altera tum ex sensuum, tum ex aliarum omnium rerum analogia ducitur. Ut enim in illis omnibus id, quod agendi vim habet, extraneū est & forinsecus positum atque à patiente seinctum; sic in intellectu credit esse oportere. Quibus verbis ratio, quæ in superiori contextu proposuit philosophus, ita interpretatur, ut non solum agentem intellectum præter patientem probet; sed eam simul, quàm dixi, distinctione illorum contineat. Altera causa, tum extrinsecus aduenire ostendit, tum à nobis separari posse. Quoniam non quemadmodum materialia omnia, vel intellectus etiam noster materialis, qui pura quædam est in corpore potestas & aptitudo; tunc solum intellectus euadunt, cum intelliguntur; sic etiam se habet intellectus agens. Sed suapte natura talis existit, actu intellectus, & intellectibilis. Ideò reliqua omnia corruptibilia sunt, hic solus incorruptibilis & immortalis. Cæterum hic nil sane aliud, quàm seipsum intelligit: seipsum autem semper & omni tẽpore. Seipsum quidè, quoniam ipse intellectibilis est: semper autem, quia est intellectus actu, potestatis omnis expertus. Denique nil aliud, quàm se; propterea quòd simplex intellectus non nisi intellectuale simplex intelligit; solusq; ipse simplex est. Reliqua verò omnia facit intellectibilia; dum in prima corporis formatione omnibus nobis adiunctus, vbi ad perfectiorem statum peruenimus, & perfectum ordinem nactus is fuerit, eorum formas in phantasia inspectas abstrahens à materia in se transformas, atque intellectuales facit. Tum intellectui materiali vnitas ipsas quoq; in eoponit. Quocirca is per *ἀποπαρ*, id est relatione & recursum ad eiusmodi formas abstractas, imitatur & intelligit res omnes, seipsumque intellectualem facit cum res actu intellectibilia cum intelligente intellectu sit idem. Immo dum formas illas intelligit, seipsum quoque ex accidenti intelligere dicitur. Itaque intellectus agens natura sua intellectibilis est *ἡ τῶν νοῶν ἡ πρώτη πᾶσι νοῦσις*; hoc est in intelligente procreatus per intellectioem, & est intellectus in intelligente genitus & extrinsecus intelligitur & immortalis existit. Atq; ut lumē, tū ipsum videtur, tum causa est, ut cum iplo cætera videantur. Ita hic intellectus extrinsecus causa est, ut nos intelligamus; eum ipse quoque intelligitur; non faciens ipsum intellectum; sed intellectum;

Cur agens-intellectus non sit anima factus.

Cur autem agentem intellectum philosophus non animæ facultatem, sed forinsecus aduenientem esse voluerit; duas exponit Alexander causas. Altera tum ex sensuum, tum ex aliarum omnium rerum analogia ducitur. Ut enim in illis omnibus id, quod agendi vim habet, extraneū est & forinsecus positum atque à patiente seinctum; sic in intellectu credit esse oportere. Quibus verbis ratio, quæ in superiori contextu proposuit philosophus, ita interpretatur, ut non solum agentem intellectum præter patientem probet; sed eam simul, quàm dixi, distinctione illorum contineat. Altera causa, tum extrinsecus aduenire ostendit, tum à nobis separari posse. Quoniam non quemadmodum materialia omnia, vel intellectus etiam noster materialis, qui pura quædam est in corpore potestas & aptitudo; tunc solum intellectus euadunt, cum intelliguntur; sic etiam se habet intellectus agens. Sed suapte natura talis existit, actu intellectus, & intellectibilis. Ideò reliqua omnia corruptibilia sunt, hic solus incorruptibilis & immortalis. Cæterum hic nil sane aliud, quàm seipsum intelligit: seipsum autem semper & omni tẽpore. Seipsum quidè, quoniam ipse intellectibilis est: semper autem, quia est intellectus actu, potestatis omnis expertus. Denique nil aliud, quàm se; propterea quòd simplex intellectus non nisi intellectuale simplex intelligit; solusq; ipse simplex est. Reliqua verò omnia facit intellectibilia; dum in prima corporis formatione omnibus nobis adiunctus, vbi ad perfectiorem statum peruenimus, & perfectum ordinem nactus is fuerit, eorum formas in phantasia inspectas abstrahens à materia in se transformas, atque intellectuales facit. Tum intellectui materiali vnitas ipsas quoq; in eoponit. Quocirca is per *ἀποπαρ*, id est relatione & recursum ad eiusmodi formas abstractas, imitatur & intelligit res omnes, seipsumque intellectualem facit cum res actu intellectibilia cum intelligente intellectu sit idem. Immo dum formas illas intelligit, seipsum quoque ex accidenti intelligere dicitur. Itaque intellectus agens natura sua intellectibilis est *ἡ τῶν νοῶν ἡ πρώτη πᾶσι νοῦσις*; hoc est in intelligente procreatus per intellectioem, & est intellectus in intelligente genitus & extrinsecus intelligitur & immortalis existit. Atq; ut lumē, tū ipsum videtur, tum causa est, ut cum iplo cætera videantur. Ita hic intellectus extrinsecus causa est, ut nos intelligamus; eum ipse quoque intelligitur; non faciens ipsum intellectum; sed intellectum;

Credidit esse oportere. Quibus verbis ratio, quæ in superiori contextu proposuit philosophus, ita interpretatur, ut non solum agentem intellectum præter patientem probet; sed eam simul, quàm dixi, distinctione illorum contineat. Altera causa, tum extrinsecus aduenire ostendit, tum à nobis separari posse. Quoniam non quemadmodum materialia omnia, vel intellectus etiam noster materialis, qui pura quædam est in corpore potestas & aptitudo; tunc solum intellectus euadunt, cum intelliguntur; sic etiam se habet intellectus agens. Sed suapte natura talis existit, actu intellectus, & intellectibilis. Ideò reliqua omnia corruptibilia sunt, hic solus incorruptibilis & immortalis. Cæterum hic nil sane aliud, quàm seipsum intelligit: seipsum autem semper & omni tẽpore. Seipsum quidè, quoniam ipse intellectibilis est: semper autem, quia est intellectus actu, potestatis omnis expertus. Denique nil aliud, quàm se; propterea quòd simplex intellectus non nisi intellectuale simplex intelligit; solusq; ipse simplex est. Reliqua verò omnia facit intellectibilia; dum in prima corporis formatione omnibus nobis adiunctus, vbi ad perfectiorem statum peruenimus, & perfectum ordinem nactus is fuerit, eorum formas in phantasia inspectas abstrahens à materia in se transformas, atque intellectuales facit. Tum intellectui materiali vnitas ipsas quoq; in eoponit. Quocirca is per *ἀποπαρ*, id est relatione & recursum ad eiusmodi formas abstractas, imitatur & intelligit res omnes, seipsumque intellectualem facit cum res actu intellectibilia cum intelligente intellectu sit idem. Immo dum formas illas intelligit, seipsum quoque ex accidenti intelligere dicitur. Itaque intellectus agens natura sua intellectibilis est *ἡ τῶν νοῶν ἡ πρώτη πᾶσι νοῦσις*; hoc est in intelligente procreatus per intellectioem, & est intellectus in intelligente genitus & extrinsecus intelligitur & immortalis existit. Atq; ut lumē, tū ipsum videtur, tum causa est, ut cum iplo cætera videantur. Ita hic intellectus extrinsecus causa est, ut nos intelligamus; eum ipse quoque intelligitur; non faciens ipsum intellectum; sed intellectum;

D materia in se transformas, atque intellectuales facit. Tum intellectui materiali vnitas ipsas quoq; in eoponit. Quocirca is per *ἀποπαρ*, id est relatione & recursum ad eiusmodi formas abstractas, imitatur & intelligit res omnes, seipsumque intellectualem facit cum res actu intellectibilia cum intelligente intellectu sit idem. Immo dum formas illas intelligit, seipsum quoque ex accidenti intelligere dicitur. Itaque intellectus agens natura sua intellectibilis est *ἡ τῶν νοῶν ἡ πρώτη πᾶσι νοῦσις*; hoc est in intelligente procreatus per intellectioem, & est intellectus in intelligente genitus & extrinsecus intelligitur & immortalis existit. Atq; ut lumē, tū ipsum videtur, tum causa est, ut cum iplo cætera videantur. Ita hic intellectus extrinsecus causa est, ut nos intelligamus; eum ipse quoque intelligitur; non faciens ipsum intellectum; sed intellectum;

E materia in se transformas, atque intellectuales facit. Tum intellectui materiali vnitas ipsas quoq; in eoponit. Quocirca is per *ἀποπαρ*, id est relatione & recursum ad eiusmodi formas abstractas, imitatur & intelligit res omnes, seipsumque intellectualem facit cum res actu intellectibilia cum intelligente intellectu sit idem. Immo dum formas illas intelligit, seipsum quoque ex accidenti intelligere dicitur. Itaque intellectus agens natura sua intellectibilis est *ἡ τῶν νοῶν ἡ πρώτη πᾶσι νοῦσις*; hoc est in intelligente procreatus per intellectioem, & est intellectus in intelligente genitus & extrinsecus intelligitur & immortalis existit. Atq; ut lumē, tū ipsum videtur, tum causa est, ut cum iplo cætera videantur. Ita hic intellectus extrinsecus causa est, ut nos intelligamus; eum ipse quoque intelligitur; non faciens ipsum intellectum; sed intellectum;

NNNN ij